

УДК 37.034

Процес виховання учнів молодших класів і роль морального виховання у цьому процесі

Короленко В.Л.

старший лаборант кафедри фізики та астрономії Миколаївського державного університету ім. В.О. Сухомлинського.

В статті розглядаються основні педагогічні умови, які сприяють вихованню, та моральному вихованню учнів молодших класів, всебічному розвитку та формуванню особистості дітей, вихованню у них любові до Батьківщини та свого народу. Виявляються проблеми процесу морального виховання учнів молодших класів.

Basic pedagogical conditions which influence moral upbringing of junior pupils, their all-round development, forming motherland and nation are considered in the given paper. The problems of the process of moral upbringing of junior pupils are determined.

На сучасному етапі, наша держава проходить переломний момент політичних, соціальних і економічних перетворень. Цей етап істотно впливає на наше суспільство, як на окремих людей, так і на весь український народ у цілому.

Відбувається прояв нестабільності поглядів людей до того, що діється навколо і на основі цього, складаються поверхневі поняття, що у наслідку дають негативний результат у між особистісних відносинах. З'являється жорстокість і байдужість стосовно навколишнього і відсутність прагнення до взаєморозуміння. Це штовхає людей на необмірковані вчинки.

Саме діти засвоюють майже зі стовідсотковою впевненістю всю ін формацію, що їм підносять дорослі, які безпосередньо їх оточують. Дитина в силу малого власного життєвого досвіду, довіряє тому, що підносять їй старші. Отже, не можна упустити цей дорогий момент, коли можна виховати майбутню людину у відповідності з позитивними принципами, що впливають із загальноприйнятої моралі.

Моральною основою є моральна діяльність, тобто вчинки і поведження людини. У першу чергу моральному вихованню сприяє і є його основою, любов до своєї Батьківщини і свого народу. Те, що повинне прищеплюватися з дитинства.

Сучасна школа відображає моральні духовні цінності нашого суспільства. Вона, це джерело знань і народних цінностей, щоб дати підростаючому поколінню основи, на яких будуть формуватися патріотичні погляди, виховує освічених людей майбутнє нашої держави.

Формування такої особистості вимагає наповнити всі ланки навчально-виховного процесу змісту, який би відображав історію, мистецтво, культуру рідного краю, багатонаціональної суверенної України.(3)

У сучасних навчальних закладах нашої країни знайомлять учнів з історією свого народу, особливостями його побуту і трудової діяльності, психологією, а також передають знання про свій родовід, про національний спосіб життя та виховання.

Згідно Державної національної програми “Освіта” в нашій країні у даний момент виховання дітей спрямоване на формування світоглядної свідомості, ідей, ідеалів, традицій, звичаїв і інших надбань духовної культури. (4)

Найважливішим фактором економічного і соціального прогресу українського суспільства є розвиток системи в інтересах формування гармонійно розвиненої, соціально-активної, творчої особистості.

На зміну сімейному вихованню приходять вулична соціалізація. Усе більш загрозливого характеру набувають тенденції погіршення здоров'я підростаючого покоління. Поряд із соціально-економічними та екологічними факторами на дитячу психіку впливає комплекс педагогічних факторів.

Становище з вихованням підростаючих поколінь сьогодні не благополучне. І це насамперед пов'язано з ускладненням умов, у яких формується особистість. Позначається також загострення відносин між людьми, зниження морального рівня народу, престижу сумлінної праці.

Становище яке склалося в народній освіті, потребує пошуку оптимальних шляхів розв'язання питань, що назріли у вихованні молоді. Отже тепер необхідно змінювати ставлення до виховання як педагогів, так і всього суспільства. Ця робота буде ефективною, коли нею буде займатися все суспільство, а не тільки органи народної освіти.

Сучасний етап розвитку нашого суспільства гостро ставить і проблему педагогіки громадянського миру, і національної злагоди. Її актуальність пояснюється не сформованістю національної самосвідомості, не підготовленістю у національно-культурних питаннях, незнанням історії і культури, що в наслідку створює сприятливий ґрунт для деформації у міжнародних відносинах виявів національного егоїзму. Тому сьогодні вкрай важливо з початкових класів, а то і раніше будувати процес виховання учнів на підвалинах відродження національної мови задоволення національно-культурних запитів. При цьому важливо не забути про необхідність удосконалення міжнародних відносин, інтернаціональне виховання учнів. Національна замкнутість призводить до духовної деградації культури народу.

“Моральний розвиток особистості характеризується не тільки і стільки обсягом знань про норми поведінки, умінням правильно оцінити той чи інший вчинок (хоча це також дуже важливо), а й моральною діяльністю. По справжньому гуманна особистість не та, яка лише висловлює співчуття, а та яка співчуваючи, обов'язково діє”.(7)

Підліткам протягом тривалого часу нав'язували моральні цінності та постулати, в які часто не вірили самі вихователі. Учні не мали можливості вибору. Але для того щоб дитина формувала в себе правильний світогляд, потрібно допомагати їй у цьому, допомогти орієнтуватись у складних взаємовідносинах людей.

У сучасних умовах, коли динамічне і часом непередбачене соціально-політичне становище в країні значно ускладнило виховний процес коли підрастаюче покоління увібравши в себе всі недоліки суспільства в його переломний період, стає усе більш також непередбаченим, моральне виховання

висувається на одне з перших місць, як основа, насамперед, гуманістичного виховання молоді в умовах складних взаємовідносин, що вимагає не тільки самостійності гнучкості, діловитості, але і виховання нової особистості орієнтованої на загальнолюдські, моральні цінності.

У формуванні особистості молодшого школяра особливе місце займає питання розвитку моральних якостей, що складають основу поведінки. У цьому віці дитина не тільки пізнає сутність моралі, але й вчиться оцінювати її знання у вчинках і діях навколишніх, власних вчинків.(2, 6, 10)

Вчителю належить вирішальна роль у виховання і навчанні школярів, у підготовці їх до життя і суспільної праці. Викладач завжди є для учнів прикладом.

Розвиток моральної свідомості дитини відбувається через сприйняття й усвідомлення змісту впливів які надходять від педагогів і оточуючих людей через переробку цих впливів у зв'язку з моральним досвідом індивіда, його поглядами і ціннісними орієнтаціями. У свідомості дитини зовнішній вплив має індивідуальне значення і таким чином формує суб'єктивне відношення до нього. У зв'язку з цим формуються мотиви поведінки, прийняття рішень і моральний вибір дитиною власних вчинків.(9,11)

Формування особистості дитини молодшого шкільного віку відбувається в умовах дитячого колективу. Вплив колективу на особистість оптимальний, коли кожна дитина займає в колективі адекватне своїм можливостям місце, стає незамінною особистістю. Це приводить до розвитку почуття власної гідності, що змушує дитину без зовнішнього спонукання діяти в ста встановлених норм і принципів. Виховання в колективі приводить до необхідності елементарного самовиховання і самоосвіти, без яких взагалі не можливий розвиток. Педагогічна задача полягає в тому, щоб сама дитина усвідомлювала цю необхідність і діяла в напрямку реалізації.(8,11)

З далекого минулого беруть початок основи нашої теперішньої моралі. Мораль закріплювалася у свідомості людей через сказання, міфи, пісні, ритуали і т.п., художньо-образне відношення до світу безпосередньо містило

навчальний момент. Діти привчаються до того, що в них є своє “місце” у системі соціального життя, що до них певно відносяться оточуючі люди. Це дає індивідуальність кожній дитині і в той же час створює складності підходу до неї.

“Народна педагогіка є джерелом педагогіки-науки. Як вершини світового мистецтва своїм корінням глибоко сягають у народну основу (народна музика, народний танець, народна пісня, народний театр тощо), як кваліфікована медицина спирається на народну, так і професійна педагогіка починається з народної творчості. Педагогіка-наука є основним знаряддям, що сприяє ефективному застосуванню засобів народної педагогіки на всіх етапах розвитку особистості”.(5)

Дитина з народження знаходиться в оточенні родичів, друзів, родини і т.д. Коли вона підростає то стає ширше коло оточуючих її. Ширше стає її пізнання, сприйняття того, що відбувається. Впливаючи зовні на психіку юної людини, ми беремо участь у формуванні її поведінки. Людина, з часом стаючи дорослою, входить у світ зі своїми правилами, які повинна засвоїти і виконати.

Діти нашого часу непомітно і легко оволодівають такими формами діяльності, що раніше вимагали напруженої творчості і натхнення. Чим більше ускладнюються соціальні традиції, тим більше на долю юного покоління випадає задача засвоєння і менше залишається місця для творчості. Життя стало складніше, багатше, і різноманітніше, потрібно більше часу для засвоєння навіть мінімуму традицій, щоб не відставати від часу. Ускладнення соціальних відносин веде до того, що у відношенні окремої сфери громадського життя особистість почуває себе більш незалежно, ніж це було раніше. Вживання в сучасне соціальне життя, припускаючи тривалий процес адаптації, відкриває сучасній дитині більший простір, дає більше можливості для вільного вибору.

Сучасна дитина, виростаючи в більш ускладнених відносинах, повинна вже не тільки соціально дозріти, але і бути морально більш сильною, щоб розпорядитися своєю волею вибору. (1, 2)

Кожне суспільство має свої моральні норми, які повинні засвоїти його члени. Але набір певних моральних властивостей ще не повною мірою характеризує людину як особистість. Між окремими властивостями особистості, що можуть бути біль чи менш узагальненими, мають скластися певні зв'язки. Людина може погоджувати їх значення для себе. за послідовністю їх вияву в поведінці і діяльності і т. ін. Одні моральні властивості стають своєрідними центрами її внутрішнього світу, навколо яких у певному порядку розміщуються інші. Наявність чіткої системи моральних властивостей безпосередньо позначається на життєдіяльності людини. У неї виникає менше внутрішніх суперечностей, конфліктів, вагань. Вона впевнено крокує до наміченої мети, легше долає перешкоди, успішніше здійснює саморегуляцію власної поведінки і діяльності.

Дитина розвивається в залежності від впливу на неї, мікро середовища в якому вона знаходиться, своїх інтересів, позицій і потреб. По цьому, впливаючи на неї не можна бути впевненим, що ми одержимо саме ті позитивні результати до яких прогнемо.

Знання індивідуальних особливостей дитини, значно допомагає в цьому, але в учнів молодших класів той вік, у якому вони прагнуть наслідувати вчителя, поводяться так, як він хоче. Через тривалість часу проведеного разом, підсилюється прихильність дітей до свого вихователя. У силу вікових особливостей, наслідування старшим і прагнення звернути увагу на себе і свої вчинки, діти з ініціативою виконують доручення вчителя. На фоні цього не легко знайти моральні відхилення своїх вихованців. Вони поводяться, так як хоче вчитель, якщо знають, що вчитель буде в курсі подій. Це дуже ускладнює виявлення реальних якостей дитини.

Розвиток дітей проходить успішно, якщо існують передумови до цього, відсутні проблеми зі здоров'ям, харчування, житлом. Підтримка дорослих у прагненні дітей до краси, спілкування, захоплень. Потреби діяльності і прагнення усе встигнути підстьобує дитину на спілкування, вонба шукає

життєрадісних, активних людей. Усе позитивне і прекрасне акумулюється в підсвідомості дитини і дає підживлення оптимізму протягом усього її життя.

Література

1. Анісімов С.Ф. Моральная необходимость и свобода выбора. – М.: Мысль, 1979. – С .142.
2. Артемова Л.В. Моральні норми засвоюють з дитинства. – К., 1968. – 47 с.
3. Дем'янюк Т.Д. Народознавство в школі: досвід, проблеми, пошуки. – К.: Інформ. вид. центр “Київ”, 1993 – 80 с.
4. Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія (Упоряд. І-89 О.О. Любар; за ред. В.Г. Кремня. – К. Т-во “Знання”, КОО, 2003. – 766 с. (Вища Освіта ХХІ століття).
5. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання: Навч. посібник – К. Вища шк., 1997. – 304 с.
6. Киричук О.В. Основні принципи і структура організації виховного процесу// Рідна шк.. – 1991 - №12. 3-11 с.
7. Кобзар Б.С. Розвиток гуманізму молодших школярів// Поч.. шк.. – 1994. - №1. –с. 28-30.
8. Кузнєцова Л.В. Гармоническое развитие личности младшего школьника. – М.: Просвещение, 1988. –224 с.
9. Кузнєцов В.М. Психолого-педагогические условия формирования личности учащегося. М: Народное образование. 1994. – 144 с.
10. Новикова Л.И. Вопросы воспитания: системный подход. М.: Прогресс, 1981. – 136 с.
11. Новикова Л.И. Педагогика детского коллектива. Вопросы теории. – М.: Педагогика, 1978. 144 с.